

ประวัติศาสตร์นิพนธ์

ตอนที่ 1

การวิจัยทางประวัติศาสตร์

บทที่ 1

การเขียนงานวิจัย

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “วิจัย” คนทั่ว ๆ ไปมักจะมองไปว่าเป็นวิธีการที่ลึกลับซับซ้อนวุ่นวาย อีกทั้งยากแท้ที่จะเข้าถึง แต่ตามความเป็นจริงแล้ว การวิจัยหาได้มีความยากลำบากเช่นนั้น ถ้าหากผู้ทำการวิจัยจะให้ความสนใจอย่างจริงจัง เพราะงานวิจัยนั้นมนุษย์เราแทบทุกคนเคยรู้ และได้เคยเข้าไปเกี่ยวข้องกันมาแล้วทั้งนั้น ทั้งนี้จะด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม อย่างเช่น เมื่อยามเป็นเด็กเรามักจะรื้อของเล่น หรือตุ๊กตาเพื่อแยกแยะชิ้นส่วนต่าง ๆ ออกจากกัน เพื่อดูว่ามี ส่วนประกอบอะไรบ้างที่อยู่ภายใน พฤติกรรมดังกล่าวก็ถือได้ว่าเป็นขบวนการของการวิจัย อย่างหนึ่งแล้ว

ความหมายของ “การวิจัย”

คำว่า “วิจัย” หรือที่ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “research” นั้น หมายถึง ขบวนการ ค้นหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจหรือหลักการบางอย่าง รวมทั้งวิธีการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ ได้ข้อสรุปที่ชัดเจน แท้จริงและต้องแท้ ทั้งนี้โดยอาศัยวิธีการค้นหาตามแนวทางของวิทยาศาสตร์ อันได้แก่⁽¹⁾ การค้นหาความรู้ที่มีอยู่จริง อย่างไม่มีอคติ เพื่อความรู้ที่เป็นสากล

การวิจัย หรือขบวนการค้นหาความรู้ นั้น กระทำไปโดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 3 ประการด้วยกัน อันได้แก่

1. การวิจัยเพื่อเหตุผลทางวิชาการหรือการวิจัยบริสุทธิ์ ได้แก่การค้นหาความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อนำความรู้ที่ได้มานั้นตั้งเป็นกฎเกณฑ์ หรือทฤษฎีต่อไป อย่างเช่น กฎเกณฑ์ของนิวตันที่ว่าด้วยแรงดึงดูดของโลก หรือทฤษฎีแห่งความสัมพันธ์ของ ไอน์สไตน์ ที่กล่าวถึง “อากาศเป็นส่วนโค้งและอนุภาคที่เคลื่อนไหวเข้าไปในอากาศ ก็จะต้อง มีความโค้งอนันต์ด้วย”

(1) ยูทศ สักดีเดชยนต์, “ระเบียบวิธีวิจัย” เอกสารประกอบการฝึกอบรมการวิจัยด้านเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (กรุงเทพฯ, 2524) หน้า 7, 14-17.

(1) ยูทศ สักดีเดชยนต์, “ระเบียบวิธีวิจัย” เอกสารประกอบการฝึกอบรมการวิจัยด้านเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (กรุงเทพฯ, 2524) หน้า 7, 14-17.

2. การวิจัยเพื่อเหตุผลทางปฏิบัติ หรือการวิจัยประยุกต์ ได้แก่การนำความรู้ที่ได้มาเพื่อไปพัฒนาหรือปรับปรุงสภาพที่มีหรือเป็นอยู่ก่อนให้ดีขึ้น ตัวอย่างเช่น ผลงานการค้นคว้าของกาลิเลโอ ที่ว่า “ไม่ว่าวัตถุนั้นจะหนักเบาเท่าไรก็ตาม ถ้าเป็นแร่ธาตุชนิดเดียวกัน เมื่อโยนลงมาจากที่สูงพร้อมกัน วัตถุทั้งสองนั้นย่อมจะตกถึงพื้นดินพร้อมกัน” ทำให้ทฤษฎีของอริสโตเติลที่ว่าด้วย “อัตราความเร็วของวัตถุที่ตกลงมายังพื้นดินจากที่สูง ย่อมขึ้นอยู่กับน้ำหนักของวัตถุ หรือวัตถุที่มีน้ำหนักมากกว่าจะตกถึงพื้นดินก่อนวัตถุอีกชิ้นหนึ่งที่มีน้ำหนักเบากว่า” หมดความเชื่อถือไป หรือการนำเอา “ทฤษฎีแห่งความสัมพันธ์” ของไอน์สไตน์ไปสร้างระเบิดปรมาณูใช้ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้น

3. การวิจัยเพื่อนำไปใช้ปฏิบัติหรือลงมือปฏิบัติ ได้แก่การวิจัยเพื่อนำความรู้ที่ได้มาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งในทันทีทันใด หรือในระยะเวลาอันใกล้เคียง โดยมีได้หวังจะสร้างเป็นกฎเกณฑ์หรือทฤษฎีใหม่ ๆ ขึ้นมา และมักจะใช้ความรู้ที่ได้มานั้นเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะสถานที่ที่หนึ่ง ๆ เท่านั้น การวิจัยแบบอย่างนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มากกว่าทางด้านวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น การจัดอบรมเรื่อง ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาบุคลากรสายอาจารย์ หรือการจัดการอบรมเรื่องการส่งเสริมการวิจัยในมหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อนำข้อสรุปที่ได้มาจากการอบรมหรือสัมมนา มาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาดัง ๆ ทางด้านการปฏิบัติงาน กำลังใจของบุคลากรสายอาจารย์ภายในมหาวิทยาลัยรามคำแหงและในขณะนั้นเท่านั้น

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้เป็นส่วนประกอบการศึกษาที่ศาสตราจารย์ ดร.นิยม ปุราคำ เรียกว่า เทคนิคของการสุ่มตัวอย่าง⁽²⁾นั้น โดยทั่ว ๆ ไปการสุ่มตัวอย่างข้อมูลมาเพื่ออธิบายข้อสมมติฐานของงานวิจัยจะอาศัยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือบางครั้งอาจใช้ทุก ๆ วิธีรวมกันได้ ดังต่อไปนี้

1. จากวิธีการทดลอง ได้แก่การดำเนินการทดลองซ้ำแล้วซ้ำอีกในปัญหาข้อสงสัยข้อใดข้อหนึ่งที่กำหนดขึ้นเรียกว่าหน่วยทดลอง เพื่อค้นหาผลสรุปหรือคำตอบของการทดลองเพื่อตั้งเป็นกฎเกณฑ์หรือทฤษฎีต่อไป ตัวอย่างเช่น การทดลองของนักวิทยาศาสตร์เจมส์ วัตต์ จนในที่สุดสามารถสร้างเครื่องจักรไอน้ำที่มีรูปร่างกระทัดรัดและทำงานได้ผลดีกว่าเครื่องจักรไอน้ำที่เกิดขึ้นมาก่อนจากผลงานของนิวโคมิน หรือผลงานจากการทดลองของพี่น้องตระกูลไรท์

---

(2) นิยม ปุราคำ, “ระเบียบวิธีการสำรวจข้อมูลจากตัวอย่าง,” วารสารมหาวิทยาลัยรามคำแหง ฉบับพิเศษ การส่งเสริมการวิจัยในมหาวิทยาลัยรามคำแหง, 4 : 3 (ตุลาคม 2520), 8-10.

ผู้สร้างประวัติศาสตร์ทางการบินของโลกไว้ เป็นต้น หรือการทดลองส่งมนุษย์ไปในอวกาศ โดยเริ่มจากการใช้สัตว์ เช่น ลิงเป็นตัวทดลอง เป็นต้น

2. จากการสำรวจ ได้แก่การค้นหาคำความรู้จากการสำรวจเพื่อค้นหาพฤติกรรมร่วม หรือเพื่ออธิบายถึงพฤติกรรมใด ๆ ทั้งนี้จะด้วยการสำรวจข้อเท็จจริงทั้งหมดทุกส่วน หรือใช้เพียงส่วนใดส่วนหนึ่งเพื่อให้เป็นตัวแทนของข้อเท็จจริงนั้น ๆ ก็ได้ ทั้งนี้จะด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ออกแบบสอบถาม ฯลฯ ก็ได้ เป็นต้นว่า ผลงานการวิจัยเรื่องการศึกษาคำความต้องการของอาจารย์ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่และนักศึกษาในการใช้บริการหอสมุดรวม “ของ รองศาสตราจารย์ อัมพร ปันศรี” ซึ่งสุ่มตัวอย่างมาจากประชากรของมหาวิทยาลัยรามคำแหงเพียง 5,000 คนจาก จำนวนทั้งหมดหลายแสนคน หรืองานวิจัยของ รองศาสตราจารย์ ดร.รุจิรี ภูสาระ เรื่อง “ค่านิยมทางสังคมของเยาวชนเกี่ยวกับยาเสพติด” ที่ใช้ทั้งวิธีการสัมภาษณ์และส่งแบบสอบถาม ไปยังเยาวชนไทยอายุตั้งแต่ประมาณ 15-25 ปี ทั้งที่ติดยาเสพติด และไม่ติดยาเสพติดทั้งใน กรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด โดยมีจุดประสงค์⁽³⁾ เพื่อค้นหาค่านิยมทางสังคมเกี่ยวกับ ยาเสพติดของเยาวชนไทย นอกจากนี้ก็ยังมีอย่างเช่น การสำรวจและประเมินเจตคติ ความรู้ และการปฏิบัติของข้าราชการฝ่ายปกครองต่อการปกครองท้องถิ่นของผู้ช่วยศาสตราจารย์ พรชัย เทพปัญญา⁽⁴⁾ เป็นต้น

3. จากการสังเกตการณ์ ได้แก่การค้นหาคำความรู้จากการสังเกตในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยที่ผู้ถูกสังเกตไม่รู้สีกตัว หรือเข้าไปโดยไม่มี การบอกกล่าวล่วงหน้ามาก่อน แต่ทั้งนี้และ ทั้งนั้นผู้วิจัยหรือผู้ค้นหาคำความรู้ควรเป็นผู้ออกไปสังเกตการณ์ด้วยตนเอง ตัวอย่างก็มีอย่างเช่น ผลงานการศึกษาวิจัยของ ชาร์ลส์ โรเบิร์ต ดาร์วิน ที่ใช้เวลาถึง 5 ปี สังเกตดูความเจริญและ พัฒนาการของพืชและสัตว์ทั้งที่เลี้ยงอยู่ในเมืองกับที่อยู่ในป่า จากนั้นก็นำข้อมูลที่ได้มาจากการ สังเกตมาทำการศึกษา ในที่สุดก็สามารถตั้งทฤษฎีที่ว่าด้วย “การพัฒนาไปในสิ่งที่ดีกว่าเสมอ” ขึ้น จนกลายเป็นนักธรรมชาติวิทยาที่มีชื่อเสียงต่อมา เป็นต้น

4. จากการศึกษาเฉพาะกรณี ได้แก่การค้นหาคำความรู้ด้วยการศึกษาในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างละเอียดและอย่างลึกซึ้ง การค้นหาคำความรู้เช่นนี้อาจทำได้ด้วยการศึกษาถึง

(3) รุจิรี ภูสาระ, “รายงานการวิจัยเรื่องค่านิยมทางสังคมของเยาวชนเกี่ยวกับยาเสพติด,” *วารสารวิจัย คณะกรรมการส่งเสริมการวิจัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, : 1 (กันยายน-ธันวาคม 2526), 31-32.

(4) พรชัย เทพปัญญา, “รายงานการวิจัยเรื่องการสำรวจและประเมินเจตคติความรู้ และการปฏิบัติของข้าราชการฝ่ายปกครองต่อการปกครองท้องถิ่น,” *วารสารวิจัย คณะกรรมการส่งเสริมการวิจัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 1 : 1 (กันยายน-ธันวาคม), 51-52.

ชีวิตและพฤติกรรมของบุคคลหนึ่งใดเป็นราย ๆ ไป หรือกว้างขึ้นจนกลายเป็นหน่วยขยายของสังคม กลุ่ม สถาบันหรือชุมชน และความรู้ที่ได้มานั้นอาจไม่ใช่ความรู้ที่เป็นสากลหรือจำเป็นต้องเหมือนหรือสอดคล้องกับงานวิจัยชนิดเดียวกันที่ศึกษาจากกลุ่มบุคคล หน่วยงาน หรือสถานที่แตกต่างกันไปก็ได้ ตัวอย่างเช่น ผลงานของ รองศาสตราจารย์ ดวงกลม โชติกพนิช และคณะ เรื่อง “ผลกระทบของการปรับอัตราเงินเดือนต่อการกระจายรายได้ของข้าราชการพลเรือน : ศึกษาเฉพาะกรณีการปรับใช้เงินเดือนหมายเลข 3” จุดมุ่งหมายของการวิจัยฉบับนี้⁽⁵⁾ ก็เพื่อศึกษาว่าเฉพาะการประกาศใช้อัตราเงินเดือนหมายเลข 3 ของรัฐบาลมีความเป็นธรรมหรือไม่ต่อการกระจายรายได้ของข้าราชการพลเรือน หรือการศึกษาของผู้ช่วยศาสตราจารย์พิชญ์ สมพอง เรื่อง “สถาบันครอบครัวในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย” จุดมุ่งหมาย⁽⁶⁾ ก็เป็นการศึกษาถึงบทบาทของเครือญาติต่อการตัดสินใจของครอบครัวต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น หรือการศึกษาค้นคว้าเป็นรายบุคคลของนักจิตวิทยาเชอร์รี่ ชิกันด์ พรอยด์ เพื่อกำหนดทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้สึกและบุคลิกภาพของทั้งชายและหญิง เป็นต้น

5. จากเอกสาร ได้แก่มันค้นคว้าหาความรู้โดยการศึกษาจากพยานหลักฐานต่าง ๆ เช่น บันทึกหรือเอกสารอ้างอิงที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ รวมทั้งพยานหลักฐานที่เป็นวัตถุในรูปร่างที่ต่างกันหรือเหมือนกันอีกด้วย เหตุที่ความรู้ชนิดนี้มักได้มาจากพยานหลักฐานเสียเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้เราเรียกวิธีการค้นหาความรู้ประเภทนี้ว่า การค้นหาความรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์

การค้นหาความรู้จากเอกสาร หรือโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์นั้น ส่วนมากจะเป็นงานที่ค้นหาหรือตรวจสอบเหตุการณ์หนึ่งใดในอดีตเพื่ออธิบายเหตุการณ์นั้น หรือเพื่อเชื่อมโยงเหตุการณ์ในอดีตนั้นกับปัจจุบันก็ตาม ด้วยเหตุนี้การศึกษาดังกล่าวจึงมักจะเป็นงานค้นคว้าทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ อันได้แก่ งานค้นคว้าทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี สังคมวิทยาและมนุษย์วิทยา ภาษาศาสตร์ ปรัชญา วรรณคดี เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ ฯลฯ มากกว่าจะเป็นงานทางด้านวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ดังเช่นผลงานของ บรรพต วีระสัย เรื่อง “หลักทางพุทธศาสนากับประชาธิปไตย” โดยมีจุดประสงค์เพื่อ “ชี้ให้เห็นถึงส่วนที่สอดคล้องกัน

---

(5) ดวงกลม โชติกพนิช และคณะ, “รายงานการวิจัยเรื่องผลกระทบของการปรับอัตราเงินเดือนต่อการกระจายรายได้ของข้าราชการพลเรือน : ศึกษาเฉพาะกรณีการปรับใช้เงินเดือนหมายเลข 3”, *วารสารวิจัย คณะกรรมการส่งเสริมการวิจัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 2 : 1 (มกราคม-เมษายน 2527), 88.

(6) พิชญ์ สมพอง, “รายงานการวิจัยเรื่องสถาบันครอบครัวในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย”, *วารสารวิจัย คณะกรรมการส่งเสริมการวิจัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 1 : 1 (กันยายน-ธันวาคม 2528), 50.

และส่วนที่แตกต่างกันระหว่างหลักการทางพุทธศาสนากับประชาธิปไตย”⁽⁷⁾ โดยอาศัยข้อมูลจากที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรทั้งในภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ หรืองานค้นคว้าของ จิตร ภูมิศักดิ์ เรื่อง “ความเป็นมาของคำสยาม, ไทย ลาวและขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ” ผลงานเล่มนี้สันนิษฐานว่าเขียนขึ้นในขณะที่ถูกจองจำอยู่ในคุกก็เป็นงานค้นคว้าทางด้านภาษาศาสตร์⁽⁸⁾ ที่รวบรวมจากเอกสารทั้งในภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เป็นต้น

กระบวนการวิจัยทางประวัติศาสตร์

กระบวนการหรือขั้นตอนของการวิจัยแม้จะมีผู้แสดงความคิดเห็นโดยการใช้ภาษาที่แตกต่างกันไว้หลายท่านก็ตาม⁽⁹⁾ แต่โดยทั่ว ๆ ไปพอสรุปได้ดังนี้

1. การกำหนดปัญหาหรือที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงเรียกว่าตัวการ⁽¹⁰⁾ งานวิจัยทุกฉบับจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้ทำการวิจัยมีส่วนสงสัยในปัญหาใดปัญหาหนึ่งมาก่อน และต้องการที่จะแก้ข้อสงสัยในปัญหานั้น ๆ ปัญหาข้อสงสัยที่ว่านี้ ไม่จำเป็นต้องเป็นข้อสงสัยเฉพาะตัวผู้วิจัยเอง แต่เป็นข้อปัญหาของผู้อื่นหรือของสังคมที่ผู้วิจัยมีความต้องการที่จะอยากรู้ก็ได้เมื่อมีความสงสัยแล้วก็ตั้งประเด็นปัญหาขึ้นมา แต่มีข้อสังเกตว่า ปัญหาที่ถูกกำหนดขึ้นมานั้นไม่ได้หมายถึงชื่อเรื่อง⁽¹¹⁾ เพราะในบางผลงานชื่อเรื่องไม่ได้มีข้อความเหมือนกับตัวปัญหาเลยก็มี ดังนั้น ปัญหาที่กำหนดไว้ในขั้นต้นซึ่งอาจอยู่ในรูปของคำถามก็ได้

---

(7) บรรพต วีระสัย, *หลักทางพุทธศาสนากับประชาธิปไตย*, (กรุงเทพฯ, 2527) หน้า 5.

(8) จิตร ภูมิศักดิ์, *ความเป็นมาของคำสยาม, ไทย ลาว และขอม, และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ*, (กรุงเทพฯ, 2524) กล่าวในบทนำ

(9) คู ชินวุธ สุนทรสีมะ, *หลักและวิธีการทำวิทยานิพนธ์ รายงานประจำภาคและเอกสารวิจัย*, (พระนคร, 2515), หน้า 17.

ณัฐพล ชันธิไชย, *เทคนิคการประมวลผลในการวิจัย*, (พระนคร, 2516) หน้า 2-4.

สนิท สมัครการ, “การวางแผนแบบวิจัย,” *บทสรุปการบรรยายในการอบรมวิธีการวิจัย ณ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 9 กรกฎาคม-8 กันยายน 2524*, (กรุงเทพฯ, 2524) หน้า 4-5.

ปิยนาด บุณนาค, “การวิจัยประวัติศาสตร์,” *วารสารรามคำแหง ฉบับพิเศษ การส่งเสริมการวิจัยในมหาวิทยาลัยรามคำแหง, 4 : 3 (ตุลาคม, 2520)*, 69-70.

(10) อังไฉน แดมสุข นุ่มนนท์, “ประวัติศาสตร์,” *ปรัชญาประวัติศาสตร์*, ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี บรรณาธิการ, (กรุงเทพฯ, 2519) หน้า 45.

(11) สนิท สมัครการ, *อ้างแล้ว*, หน้า 32.

จึงหมายถึงลักษณะของปัญหาอย่างกว้าง ๆ เพื่อที่ผู้วิจัยจะได้ค้นหาข้อเท็จจริงมาอธิบายปัญหานั้นได้เอง เช่น เมื่อเกิดมีการจับกุมอาจารย์มหาวิทยาลัยและนักหนังสือพิมพ์ในข้อหามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์หลังจากที่ว่างวันไปหลายปี ก็ทำให้เราเกิดการฉุกคิดขึ้นมาว่าขณะนี้เสรีภาพทางวิชาการของบรรดานักวิชาการปัญญาชน ผู้ซึ่งมีหน้าที่คอยชี้แนะและเป็นกระจกส่องเงาให้แก่สังคมกำลังจะถูกริดรอนลงแล้วหรือไร หรืออย่างเช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหงซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่เกิดใหม่ แต่ก็ได้ผลิตบัณฑิตออกไปรับใช้สังคมหลายรุ่นแล้ว เราก็ต้องการจะทราบว่า บัณฑิตของมหาวิทยาลัยรามคำแหงเหล่านั้นประสบความสำเร็จอย่างไรหรือไม่โดยเปรียบเทียบกับบัณฑิตมหาวิทยาลัยอื่น เป็นต้น

2. การตั้งข้อสมมติฐาน ข้อสมมติฐานก็คือความเชื่อของผู้ทำการวิจัยในปัญหาที่กำหนดตามข้อ 1 ว่าควรมีคำตอบเช่นนั้นมาก่อนที่จะลงมือกระทำการวิจัย อาจได้มาจากการศึกษาติดตามงานของผู้อื่นหรือจากการสังเกตการณ์ และจากการคาดคะเนอย่างมีเหตุผลก็ได้ ข้อสมมติฐานที่กำหนดไว้ในเบื้องต้นเมื่อลงมือทำวิจัยแล้วอาจได้คำตอบที่ไม่ตรงกับข้อสมมติฐานก็ได้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าจะทำให้งานวิจัยนั้นล้มเหลวหรือไม่มีคุณภาพ งานวิจัยที่คำตอบกับข้อสมมติฐานก็ยังถือว่าเป็นงานวิจัยเช่นกัน⁽¹²⁾ หากแต่เป็นงานวิจัยที่ยังไม่ได้ให้คำตอบในข้อสงสัยและยังต้องการผู้มาทำการศึกษาในประเด็นเดียวกันอีกต่อไปด้วยวิธีการหรือข้อสมมติฐานใหม่นั่นเอง

อย่างไรก็ดี งานวิจัยที่มีคุณภาพควรมีข้อสมมติฐาน⁽¹³⁾ เพราะนอกจากจะช่วยกำหนดความอยากรู้ให้แคบลงแล้วจะช่วยให้ผู้ทำการวิจัยรู้ว่า เขาต้องการข้อมูลใดบ้างสำหรับการพิสูจน์ปัญหาที่เขาผู้นั้นต้องการจะอธิบาย ซึ่งจะช่วยให้เห็นกิจเดินตามทิศทางที่ถูกต้องด้วยข้อสมมติฐานอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมและในแต่ละปัญหาวิจัยนั้นจะมีสมมติฐานมากกว่าหนึ่งสมมติฐานก็ได้ แต่ถ้ามีมากกว่าหนึ่งสมมติฐานการตอบข้อปัญหาก็คงจะมากประเด็นเป็นสัดส่วนกัน ตัวอย่างเช่น

(12) เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

(13) สุรัตน์ วรารัตน์, “การวิจัยประวัติศาสตร์,” *วารสารประวัติศาสตร์*, 5 : 1 (มกราคม-เมษายน, 2523) หน้า 102. แต่สนิท สมัครการ เห็นว่า “ในการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ไม่จำเป็นต้องมีสมมติฐานก็ได้ เพราะเป็นการบรรยายเหตุการณ์ในอดีตต่อเนื่องกันว่าจะอะไรเป็นอะไร... และจบลงด้วยการเสนอข้อสมมติฐานขึ้นมาเพื่อให้คนอื่นนำไปวิจัยต่อ การวิจัยเช่นนี้ซึ่งเป็นการวิจัยเพื่อเสนอข้อสมมติฐาน ไม่ใช่เพื่อสรุปข้อสมมติฐาน” สนิต สมัครการ, *ในที่เดียวกัน*.

ปัญหาวิจัย การค้าฝิ่นของจีนในคริสต์ศตวรรษที่ 19

ข้อสมมติฐาน ฝิ่นเป็นตัวการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของจีน

หรือ

ปัญหาวิจัย การต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ชาวพื้นเมืองของนักบวชสำนักเยซุอิตในละตินอเมริกาในคริสต์ศตวรรษที่ 16

ข้อสมมติฐาน 1. มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในสายตาของพระเจ้า
2. การที่นักบวชเบิกชาวสเปนลักลอบจับชาวพื้นเมืองไปเป็นทาส เป็นการขัดแย้งกันทางด้านผลประโยชน์กับศาสนา
3. นักบวชในสำนักเยซุอิตเป็นผู้ที่มีความเป็นมนุษยธรรมมากกว่าสำนักอื่น

3. การรวบรวมข้อมูล ข้อมูลก็คือหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบของวัตถุที่มีรูปร่างต่าง ๆ กัน เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ วัตถุโบราณ ฯลฯ ซึ่งเราสามารถนำมาใช้เป็นกรอบของความคิดในการอธิบายข้อสงสัยของเราที่ปรากฏออกมาในรูปของปัญหาได้ ในการวิจัยทางประวัติศาสตร์ การค้นหาข้อมูลไม่อาจทำได้ด้วยวิธีการดังเช่นที่ศาสตร์ในสาขาอื่นกระทำได้⁽¹⁴⁾ เช่น การทดลองในห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ หรือจากการออกแบบสอบถามหรือด้วยวิธีการทางสถิติ หรือจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลที่นักวิจัยทางประวัติศาสตร์จะได้อาจจึงมักออกมาในรูป “ข้อมูลที่สังเกตโดยผู้อื่นมากกว่าเป็นของผู้สำรวจเอง”⁽¹⁵⁾ ซึ่งหมายความว่าข้อมูลทางประวัติศาสตร์จะต้องเกิดขึ้นหรือมีอยู่ก่อนผู้ทำการวิจัย โดยมีผู้ทำการจดบันทึกเอาไว้ก่อนล่วงหน้าในรูปแบบใดก็ได้ ข้อจำกัดของนักวิจัยทางประวัติศาสตร์ที่ต่างกันกับการวิจัยในสาขาอื่น ๆ ในด้านการค้นหาข้อมูลนี้ก็เพราะเราไม่สามารถไปเรียกคนในอดีตมาสัมภาษณ์หรือไปนั่งสังเกตเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งในอดีตโดยตัวของเราได้นั่นเอง

ข้อมูลถึงแม้จะปรากฏในรูปร่างที่แตกต่างกัน แต่เราก็สามารถแยกข้อมูลทั้งหมดออกได้เป็นลักษณะที่สำคัญ 2 ประการด้วยกัน คือ

---

(14) พัทธา สายหู, “การวิจัยสาขามนุษยศาสตร์,” *วารสารรามคำแหง ฉบับพิเศษ การส่งเสริมการวิจัยในมหาวิทยาลัย*, 4 : 3 (ตุลาคม, 2520) 75.

(15) เอนก เพ็ชรอนุกุลบุตร, “แผนแบบและวิธีวิจัย,” *เอกสารประกอบคำบรรยายเทคนิคและวิธีการวิจัยเบื้องต้น*. ภาควิชาวัดผลและวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, (เอกสารอัดสำเนา) หน้า 1.

1. ข้อมูลขั้นต้น หรือข้อมูลปฐมภูมิ หมายถึงข้อมูลที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก โดยบุคคลที่มีความใกล้ชิดเกี่ยวข้องกับเรื่องราวนั้นโดยตรง หรือบุคคลร่วมสมัย ข้อมูลประเภทนี้ได้แก่ คำบอกเล่า บันทึกประจำวัน จดหมายเหตุ เอกสารของทางราชการ รวมทั้งวัตถุและหลักฐานทางโบราณคดี เช่น ศิลาคารึก เกรียงกษาปณ์ แสตมป์ ซากเศษโลหะต่าง ๆ เป็นต้น

2. ข้อมูลขั้นที่สองหรือทุติยภูมิ หมายถึงข้อมูลที่เกิดขึ้นโดยบุคคลที่ไม่ได้ร่วมเหตุการณ์ มีการตีความ แปลความหมาย หรือทำให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนสภาพ จากการเป็นข้อมูลขั้นต้นไป ตัวอย่างก็มีอย่างเช่น บทความทางวิชาการในวารสารวิชาการ บทสรุปข้อเท็จจริง และความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หนังสือตำรา รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ เป็นต้น การใช้ข้อมูลขั้นที่ 2 จะใช้ก็ต่อเมื่อไม่สามารถใช้ข้อมูลขั้นต้นได้เท่านั้น และถึงจะอนุโลมให้ใช้เป็นหลักฐานในการค้นหาความรู้ได้เช่นเดียวกับข้อมูลขั้นต้น แต่ในทางปฏิบัตินักวิจัยทางประวัติศาสตร์ จำต้องใช้ความพิถีพิถันและพินิจพิจารณาอย่างถ่องแท้ในความถูกต้องของข้อมูลนั้นด้วย เพราะ “ข้อมูลต่าง ๆ อาจไม่บริสุทธิ์ในตัวของมันเอง ด้วยข้อมูลทางประวัติศาสตร์เกิดจากการสร้าง-สรรค์ของผู้คนในอดีตซึ่งแตกต่างกันในสภาพแวดล้อมและกาลเวลา”⁽¹⁶⁾

นอกเหนือจากการแบ่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ออกเป็น 2 ประเภทที่สำคัญ ๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ข้อมูลที่ถูกคัดเลือกให้นำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ในอดีตแล้วนั้น ข้อมูลนั้นยังสามารถแบ่งออกเป็นอีก 2 ส่วนที่สำคัญด้วยกัน คือ

1. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรง อันได้แก่ข้อมูลที่มีน้ำหนักมากที่สุดในการอธิบายปัญหาข้อสงสัยของเรา ได้แก่ข้อมูลขั้นต้นและขั้นรอง

2. ข้อมูลที่เป็นส่วนประกอบ อันได้แก่ข้อมูลที่จะช่วยวางรากฐาน ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่จะไปสู่การเข้าใจปัญหาตามข้อ 1. หรือที่ วินดา ตรงยางกูร กล่าวว่า “หมายถึง วิทยาการสาขาอื่น ๆ ที่ทำให้นักประวัติศาสตร์เข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยทางอ้อม”⁽¹⁷⁾ ได้แก่ งานทางด้านโบราณคดี กฎหมาย ภาษาศาสตร์ รัฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ปรัชญา วรรณคดี เทววิทยา ฯลฯ หรือกรณีที่ เดช บุณนาค กล่าวว่า

⁽¹⁶⁾ นาฏวิภา ชลิดานนท์, *ประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย*. (กรุงเทพฯ, 2524) หน้า 13.

⁽¹⁷⁾ วินดา ตรงยางกูร, *ประวัติศาสตร์นิพนธ์เบื้องต้น*. (กรุงเทพฯ, 2519) หน้า 11-12.

“เมื่อนักประวัติศาสตร์ได้สะสมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอดีตจากสาขาต่าง ๆ ของวิชาการ ได้สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่พึงกระทำได้แล้ว ก็จะต้องใช้ความชำนาญคัดเลือกข้อเท็จจริง แต่ละชิ้นออกเป็นจำพวกที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และจำพวกที่เป็นแต่เพียงส่วนประกอบเท่านั้น ยกตัวอย่างเป็นต้นว่า นักประวัติศาสตร์อาจใช้นิทานปรัมปราช่วยสื่อให้เห็นร่องรอยของความเป็นมาในอดีตก่อนที่จะมีการจารึกหลักฐานอย่างถาวร และใช้พงศาวดารหรือการบันทึกความทรงจำในอดีตช่วยลำดับเหตุการณ์ขึ้นในขั้นแรก แต่ในลำดับต่อมาอาจใช้ศิลาจารึก เหนียวินยาปณี ซากอิฐปูนจากโบราณสถานสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเครื่องใช้ไม้สอย ตลอดจนหนังสือตัวพิมพ์และตัวเขียน เป็นเรื่องพิสูจน์การบอกเล่าตามคตินิทานปรัมปรา และการลำดับเหตุการณ์ตามพงศาวดาร จนกระทั่งในที่สุดข้อเท็จจริงที่ดูเหมือนว่าไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อเหตุการณ์ทางการเมือง ก็อาจนำไปใช้เป็นส่วนประกอบหรือเป็นภูมิหลังด้านเศรษฐกิจ สังคม ศิลปะ วรรณคดี และความคิดเกี่ยวกับทางการเมืองและการปกครองก็ได้”⁽¹⁸⁾

4. การวิเคราะห์ข้อมูล หรือการตีความหมาย นักประวัติศาสตร์ไม่ใช่แต่เพียงผู้มีหน้าที่ค้นหาอดีต ว่ามีเหตุการณ์สำคัญใดเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้วทำการจดบันทึกเหตุการณ์นั้นขึ้นเพื่ออ่านกันเท่านั้น ถ้าหากนักประวัติศาสตร์มีหน้าที่เช่นนั้น นักประวัติศาสตร์ก็คงได้รับการขนานนามว่า เป็นแค่เพียงผู้จดบันทึกหรือในชื่ออื่น ๆ ทำนองเดียวกันมากกว่าการเป็นนักประวัติศาสตร์ นักประวัติศาสตร์ที่ตื่นอกจากจะเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ยังต้อง “ตรวจตรา พิจารณาไตร่ตรอง (และ) ตีความหมายของหลักฐาน”⁽¹⁹⁾ ด้วย แต่ข้อมูลที่นักประวัติศาสตร์เก็บรวบรวมได้มานั้น เช่น อุทกภัย การขึ้นครองราชย์ ฯลฯ ไม่มีความหมายหรือไม่ได้บอกอะไรแก่เรามากนัก หากแต่เป็นข้อมูลอย่างแห้ง ๆ ในตัวของมันเอง จึงเป็นหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์ที่จะต้องนำข้อมูลทั้งหมดมาผสมผสานกันเพื่อตีความหมายออกมา⁽²⁰⁾ และทำให้ข้อมูลนั้นมีชีวิตชีวาขึ้นมา ทั้งนี้โดยอาศัยทิศทางของกรอบความคิดและสมมติฐานที่ได้กำหนดไว้ในเบื้องต้น การวิเคราะห์ข้อมูลไม่จำเป็นต้องเหมือนหรือสอดคล้องกับผลงานในทำนองเดียวกันของบุคคลอื่น และไม่จำเป็นต้องถูกต้องหรือสมบูรณ์ที่สุด เพราะผู้ทำการศึกษาอาจมีความไม่เหมือนกันในด้านทัศนคติ ประสบการณ์และความรู้ แต่ที่สำคัญการตีความต้องกระทำไปอย่างไม่อคติจึงเป็น

(18) เดช บุนนาค, “วิธีการของประวัติศาสตร์,” ใน *ปรัชญาประวัติศาสตร์*, ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี, บรรณาธิการ. (กรุงเทพฯ, 2519) หน้า 151-152.

(19) แถบสุข นุ่มนนท์, *อ้างแล้ว*, หน้า 35.

(20) สมศักดิ์ ชูโต, “ประวัติศาสตร์,” ใน *ปรัชญาประวัติศาสตร์*, หน้า 7-8.

เป้าหมายที่สำคัญสูงสุดของการวิเคราะห์ข้อมูล⁽²¹⁾

5. การเขียนรายงานวิจัย การเขียนรายงานวิจัยซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายและยากที่สุดของการวิจัยนั้น ถือได้ว่าเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ ที่จำเป็นต้องอาศัยทั้งความสามารถที่ได้มาจากการศึกษาเล่าเรียน ได้รับการฝึกฝน รวมทั้งความมีพรสวรรค์อยู่ในตัว ในอันที่จะรวบรวมข้อเท็จจริงที่แสดงถึงความสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล เหตุการณ์ เวลา สถานที่มาตีความ⁽²²⁾ ประติดประต่อกันอย่างมีเหตุผลให้ได้ใจความที่สมบูรณ์จนทำให้งานมีความน่าอ่านและน่าติดตาม

หลักเกณฑ์การเขียนงานวิจัยที่ สนิท สัมครการ⁽²³⁾ เห็นว่าจะทำให้งานวิจัยมีคุณภาพขึ้นอยู่กับหลักการ 3 ประการใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ

1. ความชัดเจน ได้แก่ความชัดเจนในคำและภาษาที่ใช้ ไม่ควรใช้ศัพท์ทางเทคนิคหรือทางวิชาการสูง ๆ มากเกินไป หากจำเป็นต้องใช้ควรอธิบายความหมายของคำนั้นๆ ให้ชัดเจนก่อนในเบื้องต้น เพื่อที่ทั้งผู้เขียนและผู้อ่านจะได้มีความเข้าใจตรงกันตั้งแต่เริ่มอ่านรายงานชิ้นนั้น

2. มีความเป็นเอกภาพ ได้แก่การถ่ายทอดความคิดที่รวบรวมมาจากข้อมูลอย่างเป็นระบบและอย่างมีแบบแผนโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะอธิบายถึงเหตุและผลของปัญหาวิจัยตามกรอบข่ายแนวคิดและสมมติฐานที่กำหนดไว้ ข้อที่ควรสังเกตก็คือ ไม่ควรใช้ภาษาที่ยืดเยื้อฟุ่มเฟือยและไม่เกี่ยวข้อง เพราะจะทำให้เกิดความน่าเบื่อแก่ผู้อ่านที่มีเวลาไม่มาก แต่ควรใช้ภาษาที่สั้นกระชับรัดกุมแต่มีความหมายชัดเจนอยู่ในตัว แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นก็ควรประหยัดคำพูดมากเกินไปจนทำให้ผู้อ่านเกิดความลำบากใจเพราะไม่ทราบว่าคุณเขียนต้องการให้อะไร หรือมีจุดมุ่งหมายอะไรที่แท้จริง

3. ความต่อเนื่อง ได้แก่การดำเนินเรื่องอย่างต่อเนื่องกัน สอดคล้องและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยรักษาแนวความคิดที่เป็นแกนของเรื่องไว้ในแต่ละตอนไม่ให้ขาดลง การดำเนินเรื่องที่สับสน หรือขาดตอนใดตอนหนึ่งที่สำคัญไป จะทำให้เนื้อเรื่องขาดรสชาติ และสร้างความวุ่นวายให้แก่ผู้อ่านได้เช่นกัน

(21) นาฏวิภา ชลิตานนท์, *อ้างแล้ว*, หน้า 16.

(22) รายละเอียดดู พนม พงษ์ไพบูลย์, “การแปลความหมายข้อมูล” *การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การวิจัยทางการศึกษา ณ สภาอาจารย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กันยายน 2524*, หน้า 132-140.

(23) สนิท สัมครการ, *อ้างแล้ว*, หน้า 31. และ สุรัตน์ วรวงค์รัตน์, *อ้างแล้ว*, หน้า 111-112.